

Nagy Pál

Tzara-díj Mikszáthért Interjú Járfás Ágnessel

Nagy Pál: Most kapta meg a Tristan Tzara fordítói díjat. Mondjon valamit erről a díjról!

Járfás Ágnes: A díjat 1986-ban alapította a Francia és a Magyar Írószövetség. Mindkét országban kétévente ítéli oda a francia illetve a magyar zsüri. Egyik évben a franciák a legsikerültebb magyarról franciára fordított műért, a másik évben a magyarok a legjobb franciáról magyarra fordítottért. Tehát afféle koprodukcióról van szó a két írószövetség között, ami páratlan eset a francia irodalmi díjak történetében, pedig szép számmal vannak. Az irodalmi díjkalauz – mert ilyen is van – nem kevesebb mint ezeröttszázat sorol fel!

A francia zsüri tehát csupa francia íróból áll?

Igen, írók és költők alkotják. A Francia Írószövetség elnöke, tőitkára és több vezetőségi tagja mellett helyet kap benne a Francia Fordítók Szövetségének egy képviselője is. A legnagyobb szava persze a két nyelven értő zsüritagoknak van. Elsősorban a költő és műfordító Lean-Luc Moreau-nak, aki egyúttal a Sorbonne finnugor tanszékének tanszékvezető professzora. A zsüritagok között meg kell még említenem *Jean Rousselot-t* is, aki Palócföld másik nagy szülöttjének, *Madáchnak* a művét ültette át franciára, harminc évvel ezelőtt. (Nógrád megye Madách-díjjal ismerte el J.R. érdemeit – a szerk.)

Hogyan történik a művek kiválasztása?

A zsüritagok figyelemmel kísérik a fordításban megjelenő magyar irodalmat, esetleg a kiadókhöz fordulnak egy-egy példányért, és felterjesztik a szerintük legjobbnak tartott könyveket. Aztán mindannyian elolvassák az induló műveket, majd összeülnek és megvitatják a fordítások értékeit és hibáit. Meg kell jegyezni, hogy a fordító maga nem javasolhatja a saját munkáját. Én például az egészről semmit sem sejtettem mindaddig, amíg december 23-án föl nem hívtak az Írószövetség titkára, hogy közölje velem az örömhírt.

Minden tekintetben karácsonyi meglepetés volt tehát. Annyira, hogy meg is kellett kérdezniem: melyik fordításomért ítélik nekem a díjat? Mivel Tristan Tzara a dadaizmus egyik alapítója, hirtelen azt gondoltam, hogy egy húszadik századvégi regényre, tehát az egyik Esterházy-fordításomért kapom.

Csakugyan, áruljuk el végre az olvasóknak, milyen műért is kapta a díjat.

Mikszáth Kálmán *Szent Péter esernyője* című regényének franciára fordításáért. Egyébként a zsüri mit sem tudott a Mikszáth-évfordulóról, tehát nem a magyar aktualitás vezérelte a tagjait. Még Lean-Luc Moreau is csak a szavazás után, egy budapesti útja alkalmával értesült a Mikszáth ünnepségekről. Így aztán számomra annál nagyobb az őszintesége ennek a gesztusnak és még jobban örülhettem az elismerésnek.

*A díjat január 13-án adták át Önnek a Francia Írószövetség székházában, melyre Jean-Luc Moreau igen megható beszédet írt. * Mi érintette a legmélyebben?*

Talán az, hogy szerinte a fordításomban reveláció erejével hat Mikszáth regénye. Megjegyzni, hogy bár a fordításom értékeiért kaptam a díjat, nem árt, ha az eredeti remekmű – amit egy közepes fordítás elrontott volna.

Miért éppen Mikszáth? Véletlen? Vagy mélyebb vonzódás?

Édesapám nagy Jókai-rajongó volt, és talán a serdülő szüleivel szembeni ellenállásának egyik megnyilatkozása volt részemről, hogy én Mikszáthra szavaztam. Tizenegy évesen olvastam először a *Szent Péter esernyőjét*, azután sorban a többi regényt és kisregényt. Megragadott a huncut bája – bár akkor még a huncutságok felét sem érthettem –, a lendületes stílusban megírt, fordulatokban bővelkedő cselekmény. Értékeltem, hogy nincsenek "felesleges" leírások (mert bizony egy gimnazistának minden leírás felesleges), hogy nem kellett oldalakat átugrani, mint *Balzac* olvasásakor. No és azt is, hogy a világ nála nem jókra és gonoszokra van felosztva. Egyáltalán semmire sincs felosztva, hiszen az ő figuráiba mindkettőből szorul egy kevés, és mégis gyöngéden tudja szeretni őket. Ez az ítélkezésektől mentes alapállás számomra azóta is vonzó. Felnőttként újraolvastva a legnagyobb élvezetet a nyelvezete gazdagsága szerzi. Ahány szereplő, annyi stílus. A fordító számára ez nagy kihívást jelent, de legalább akkora élvezetet is.

* "1985-ben a Centre Interuniversitaire d'Études Hongroises kollokviumán Járfás Ágnes hozzászólását Kosztolányi - Magyarországon gyakran idézett - mondásával zárta: "Műfordítani annyi, mint gúzsbakötöttlen táncolni". Előadása elején viszont Buffon idézte: 'Le style n'est que l'ordre et le mouvement qu'on met dans ses pensées'. (A stílus nem más, mint gondolatmenetünk harmóniája, lendülete.) Arra akart figyelmeztetni, hogy e kettős kívánalom közé ékelődve a fordítás ne legyen se fordítás, se az örökség méltatlan bekebelezése, hanem igazi beleélési gyakorlat. Azóta is mindig próbára teszi magát, írástudását, stílusát, nyelvét - nyelveit - művészetét. Mert írónként végzi fordítói munkáját."

(Részlet Jean-Luc Moreau professzor üdvözlőbeszédéből)

Fordított már más Mikszáth-művet is?

Indirekt módon igen, ugyanis Esterházy Péter több passzust emelt be a *Sipsiricából* és a *Tisztelt Házból* a *Termelési regénybe*, amit tíz évvel ezelőtt fordítottam. Egyébként dédelgetett vágyam éppen a *Sipsirica* és a *Gavallérok* átültetése franciára. Lassanként majd szeretnék minden Mikszáth-regényt lefordítani.

Hogyan fogadta a regényt a francia olvasóközönség?

A hivatalos olvasók, azaz a kritikusok elismeréssel. A *Figaro* egy teljes oldalas cikket szentelt a könyvnek, ami egyedülálló eseménynek számít magyar író művével kapcsolatban. A recenzius örömet fejezte ki afölött, hogy végre bepillantást kaphatnak a francia olvasók a múlt századi magyar irodalomba. Az ugyanis eddig fehér folt volt. Azért is lelkesedett hogy, ha közvetve is, megismerkedhetnek népünk történelmével, a monarchia levegőjével. Az átlagolvasók is így gondolhatták, ugyanis csaknem kétezer példány kelt el a regényből, ami itt rendkívülinek számít magyar műről lévén szó.

Mondjon valamit saját magáról is!

Budapesten érettségiztem, a II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban, angol tagozaton. Franciául csak az érettségi után kezdtem tanulni. Háromszor sikertelenül jelentkeztem az egyetem angol-magyar szakára, akkoriban ugyanis még legfőként az érdekelte a felvételiztetőket, hogy szüleim a munkásmozgalom mártírjai-e, illetve hogy én miért nem vagyok KISZ-tag. Ezután 1978-ban jöttem ki Franciaországba, ahol kitűnő eredménnyel szereztem meg diplomáimat a Sorbonne francia irodalmi tanszékén. Idegen nyelvként a magyart vettem fel, de zavart volna, hogy anyanyelvem alapszintű ismereteiből vizsgázzam. Túl könnyűnek tűnt. Ezért kérem Jean-Luc Moreau-t, jelöljön ki nekem fordítani valót. Kedvesen mondta, hogy nem fognak nekem külön követelményeket állítani, de megkérdezte, mit választanék, ha tethetném. Gondolkodás nélkül válaszoltam. *Kosztolányit*. Így indult be a tanszék fordítói műhelye, aminek keretében francia-magyar páros csoportokban lefordítottuk a *Tollrajzok* novellafüzérét. Ez a közös munkánk nyomtatásban is megjelent és megkapta az első Tristan Tzara díjat, 1986-ban. Mivel abban tízenként novellafordítással vettem részt, mondhatjuk, hogy az idén másodszer kaptam meg ezt a díjat. Ezt követően kértek fel Esterházy Péter *Termelési regényének*, majd a *Szív segédigéinek* a lefordítására. A *Lettre Internationale*-ban éveken keresztül jelentettem meg Esterházy, Nádas, Lengyel Péter, Grendel Lajos írásokat.

Mik a további tervei?

Szeretnék a hazai Mikszáth Társasággal szorosabb kapcsolatba kerülni és valamilyen módon bekapcsolódnai az otthoni rendezvényekbe – ha még lesznek. Kislányom születése miatt csak lélekben vehettem részt a január 16-i ünnepségeken. A Mikszáth Társaság elnökével dr. Praznovszky Mihállyal közösen terveink ez év őszén egy est a párizsi Magyar Intézetben.

Addigra nagyon szeretnék *Korda Sándor* első, néma filmjének a nyomára bukkanni valamelyik európai vagy amerikai filmarchívumban. Ez nem más, mint a *Szent Péter esernyőjének* első adaptációja. A filmet 1917 októberében mutatták Budapesten, de érthető okok miatt nem volt visszhangja. Ezen a párizsi Mikszáth-esten már majd a *Fekete város* most készülő fordításából is olvashatunk fel részleteket. Ezzel el is árultam, hogy jelenleg ezen dolgozom. Nagy és felemelő feladat, egyik álmom megvalósulása.

Párizs, 1997. február

Mikszáth tárgyi hagyatékából